

Recensent: Merthe van der Bruggen

Pauline van der Lans: 'Tommie, een vlinder achter glas' Elikser Uitgeverij, Leeuwarden, 2014. ISBN: 9789089546500. (Aandoeningen en thema's: Autismespectrumstoornissen (ASS), dood, heel de mens, persoonlijke relaties, rouw/PO). Zie ook: www.elikser.nl

Soort boek/Ziekte/Stijl:

Een levendig en liefdevol portret van het broertje van de auteur, dat in 1979 onverwacht op elfjarige leeftijd in zijn bed overleed. Van der Lans was toen zestien. Sommigen herinneren zich Tommie vooral als een moeilijk, misschien wel autistisch kind. Van der Lans labelt de bijzondere eigenschappen van haar broer eerder positief: grappig, speels, eigenwijs. In heldere kleuren schildert ze hun innige band gedurende de drie jaar voor zijn dood. Ook schrijft ze met diepe genegenheid over haar moeders tweede man, de Indische Oom Daan Verkuyl, die beide kinderen veel geborgenheid schonk. De verwijzingen naar de jeugdcultuur van de jaren '70 zullen menig mondhoek doen krullen. Met enkele jeugdfoto's en een handgetekende stamboom van de familie Verkuyl. Boek van 262 pagina's.

Over de schrijfster:

Pauline van der Lans (1963) is schrijfster. Ze was van twintig jaar werkzaam als beroepskeuze-adviseur en loopbaanadviseur in het bedrijfsleven en het onderwijs. Haar debuutroman "Van de Wereld" verscheen in 2005. Zie ook: www.touchthesky.nl

Korte Beschrijving:

De zestienjarige Pauline wordt midden op de dag door haar stiefvader Oom Daan uit de klas gehaald. Haar elfjarige broertje Tommie is die ochtend niet wakker geworden. Pauline moet naar zijn opgebaarde lichaam gaan kijken. Haar wereld valt aan diggelen. Van der Lans wijdt de rest van het boek aan het zorgvuldig beschrijven en in elkaar passen van de scherven. Met fotografische precisie beschrijft ze haar leven met Tom in periode 1976 – 1979. Hun moeder is net hertrouwd met de Indische Daan Verkuyl. Zij verhuizen van Den Haag naar Zutphen. Al snel wennen zij aan hun nieuwe familie. Oom Daan omringt hen met zorg en verwent hen met heerlijke gerechten uit alle windstreken. De kinderen floreren in zijn nabijheid. Voor Pauline is er niets problematisch aan Tommie. Ze bekijkt hem zoals je een mooie vlinder kunt bewonderen. Tommie is grappig, speels en een beetje anders. Hij heeft geen behoefte aan vriendjes buiten het gezin en hij hoeft er niet per sé bij te horen. Met zijn onderzoekende geest denkt hij diep over dingen na waar veel mensen niet bij stil staan en wil dan het naadje van de kous weten. Hij heeft een sterke wil en een eigen mening, die hij vaak verbazend goed kan beargumenteren. Ook houdt hij van rituelen en heeft hij de neiging om dingen die hij leuk vindt eindeloos te herhalen. Radslagen maken bijvoorbeeld, achterstevoren praten of de Dik Voormekaarshow naspelen. Tommie staat, vroegrijp, op de drempel van de puberteit als het noodlot toeslaat.

Wat viel op:

Het is verbazingwekkend hoeveel details Van der Lans zich weet te herinneren. De jaren '70 komen helemaal tot leven en veel generatiegenoten zullen zich in de huiselijke scènes herkennen. André van Duin, Top Pop, met de vinger op de opnameknop van het cassettedeck klaar zitten om liedjes op te nemen van de radio. Erg leuk! Ook de sfeer van een Indisch huishouden wordt in geuren en kleuren beschreven.

Oom Daan komt uitgebreid aan bod in het verhaal: zijn familiegeschiedenis, zijn verzorgende rol, zijn kookkunst en vooral zijn respectvolle aanpak van Tom en Pauline. Oom Daan meet zich nooit de vaderrol aan, maar de kinderen weten dat hij dol op hen is. Met enkele welgekozen woorden verdedigt hij Tommie tegen oordelen van familie die vindt dat de jongen er maar rare gewoontes op na houdt. Hij waardeert Tom zoals hij is en verlangt nooit dat zijn stiefzoon zichzelf geweld aandoet om maar "normaal" te zijn. Moeder is bijna een figurant in het boek. De enige keer dat zij uitgebreid beschreven wordt, is als zij Tommie – goed bedoeld – dwingt om op korfbalkamp te gaan. De jongen kan prima beargumenteren waarom hij niet mee wil en zijn moeder heeft geen weerwoord. Zij kan alleen nog haar autoriteit inbrengen.

Wat maakt dat een kind door de één als problematisch wordt gezien, terwijl de ander er vooral veel plezier aan beleeft? Het verschil in aanpak tussen Oom Daan en Tommie's moeder is interessant. De een lijkt met hem mee te bewegen als met een deel van zichzelf. De ander benadert hem eerder als een object dat gevormd en begrensd moet worden. Wat maakt dat zij zich zo verschillend opstellen?

Het verhaal stopt in 1979 maar uit de stamboom van de familie Verkuyl blijkt, dat Oom Daan en moeder in 1984 gescheiden zijn. Oom Daan overlijdt in 1988. De lezer kan alleen maar raden wat de breuk veroorzaakte in de voorheen zo gelukkige relatie. Speelde Tommie's dood een rol? We weten het niet.

Citaten:

Pag.12: 'Ze noemden hem een moeilijk kind, omdat hij [...] volledig zijn eigen gang ging. Hij had geen vriendjes en wilde geen verjaardagsfeestjes voor klasgenoten geven. [...] Er vallen termen als Asperger, autismspectrumstoornis of PDD-NOS. En dan denk ik: wat maakt het uit hoe het heet? [...] Niets weten jullie van hem, van ons, van vroeger. Dan zou ik willen dat ik mooi kon schilderen zodat [...] iedereen kon zien wat een bijzonder kind hij was. Leuk, slim, eigenwijs, humoristisch en intelligent. Hij had een eigen wil, een eigen wereld, een eigen manier van denken. Dat klopt. En misschien past daar wel een wetenschappelijke kwalificatie bij. Maar hij was geen moeilijk kind.

Pag. 175: "Doe een das om", zegt oom Daan. 'Het is fris.' Hij pakt een das van de kapstok en draait die om Tommies hals. Hij omvat zijn gezicht met beide handen. 'Je ziet er goed uit,' zegt hij. Als ik er nog aan denk wat een druk, mager mannetje je was toen je hier kwam wonen. En moet je nu eens zien.' 'Dat komt door al die slagroom van jou,' zegt Tommie en met zijn wijsvinger prikt hij oom Daan in zijn buik. 'Je bent

zelf ook niet meer de slankste.’ ‘Dat komt doordat we het zo fijn hebben samen, ‘zegt hij en hij aait over Tommies haren. ‘Ik doe niets liever dan voor jullie en je moeder koken.”

Pag. 188: ‘Tommie vouwt zijn handen en trekt een plechtig gezicht. ‘Je bent me een fraai portret, Oom Daan,’ zegt hij. Hij glimlacht minzaam en pakt hem bij zijn onderarm. Zijn stem klinkt flemend. “Maar je bent er niet minder om, beste man. En dat meen ik serieus.’ Dan springt hij wat in het rond en wijst met beide duimen naar zijn eigen borstkas. “Leuke ik!’ zingt hij. “Leuke ik, leuke ik!”

Pag. 193: “Ik lust wel een warme choc,’zegt hij. ‘En een bolus.’[...] ‘Hoe kom je nou aan een Zeeuwse bolus?’ vraagt [Oom Daan]. ‘Gewoon,’ zegt Tommie en hij doet alsof hij aandachtig zit te kaarten met de bierviltjes. ‘Daar had ik nou zin in.’ ‘Maar heb je dan ooit weleens een Zeeuwse bolus gegeten?’ ‘Nee, en daarom dacht ik: laat ik het eens proberen.’ Onze moeder moet ook lachen en gaat met haar hand door zijn haren. ‘Raar kind,’ zegt ze. Tommie schudt meisjesachtig met zijn hoofd. “Kijk nou uit, ‘zegt hij zangerig. “Denk aan mijn kapsel.’

Recensies/Extra:

Zie: <https://nl-nl.facebook.com/pages/Pauline-van-der-Lans-Schrijfster/284156081735454> en @Lansje